

BLEJCE JE ZANIMAL PREDVSEM TURIZEM, BISTVENO MANJ PA GORNIŠTVO V VSEH NJEGOVIH OBLIKAH

BLLED IN PLANINSTVO

BOŽO BENEDIK

Bled je že zdavnaj slovel kot zdravilišče in letovišče, imel je svoje turistične organizacije, le planinstvu se domačini niso kaj prida posvečali. Bili so vključeni v radovljjsko planinsko podružnico, ki so jo ustanovili 10. marca 1895, junija tega leta pa je Deželna vlada že potrdila njihova pravila.

Prvi občni zbor so pripravili v Klinarjevi gostilni v Radovljici, kjer je sodelovalo 65 članov. Ti so bili povečini iz Radovljice in Lesc, manj pa z Bleda, Gorij, Boh. Bistrice in okolice. Za prvo članstvo lahko zatrdimo, da so bili le zavedni Slovenci, naprednjaki.

PRVI BLEJSKI PLANINCI

Vendar so imeli tudi Nemci pri nas že prej svoje društvo, znano pod imenom Alpenverein-sekcija za Kranjsko. Na Bledu so imeli svojo podružnico pod imenom Gauverband Veldes, ustanovili pa so jo 27. marca 1892. Na čelu nemške podružnice je bil znani kartograf in fotograf **Bert Lergetporer** — imenovali pa so ga »Gauwart«. Vendar je po dveh letih že prenehal delati. Imeli pa so za takratne ljubitelje planin, predvsem za blejske goste, svoje gorske vodnike. Znaná so bila imena **Plemelj, Rekar** in druga.

Prvi načelnik radovljjske podružnice SPD je bil **dr. Joža Vilfan**, odvetnik v Radovljici; bil je tudi radovljjski župan in deželni poslanec. Bil je zaposlen in zato mu je za planinstvo ostajalo le malo časa. V podružnici so sodelovali še **Pinecki** kot tajnik ter člani **Ivan Čop** iz Most, **Josip Jalen**, **Josip Rauhekar** iz Boh. Bistrice, **Hugon Roblek** iz Radovljice, **Rihard Schrey** iz Lesc (Bleda) ter **Jakob Žumer**, župan iz Gorij. Kot ustanovitelja imenujejo **Franca Trevna** iz Save na Jesenicah.

In kateri so bili med prvimi člani na Bledu in okolici? Kot prvi so zapisani **Pavel Homan**, trgovec na Bledu, **Ivan Kunčič**, Mlino, **Jakob Pernel**, župan na Bledu, **Ivan Pretnar**, posestnik na Bledu, **Aleksander Roblek**, oče Huga Robleka, **Franč Rus**, nadučitelj, **Ivan Rus**, posestnik in krojač, oba z Bleda, **Rihard Schrey**, poštar, **Ivan Tavčar**, posestnik iz Mlina, **Josip Verderber**, posestnik, **Anton Vovk**, posestnik, več članov pa je bilo tudi iz Gorij: **Vinko Jan**, posestnik, **Andrej in Vinko Černe**, posestnika, **Janez Ažman**, župnik, **Josip Žirovnik**, nadučitelj, **Jakob Žumer**, župan iz Gorij, in drugi.

Planinci radovljjske podružnice so se uprli pritiskom nemških planincev in organizatorjev. Ti so bili namreč usmerjeni predvsem v Julijce, pozneje pa tudi proti Zgornji dolini. Slovenski planinci pa so bili usmerjeni vse od Kroke in Kamne Gorice pa tja do Bele peči.

Z BLEDA NA TRIGLAV

Postavitev Vodnikove koče je bil prvi uspeh radovljjske podružnice. Kočo so postavili na Velem polju po načrtih

bohinjskega planinca Rauhekarja, slovesno pa so jo planincem predali 19. avgusta 1895 v počastitev **Valentina Vodnika**. Za to ima velike zasluge načelnik dr. Joža Vilfan, ki pa je na drugem občnem zboru leta 1898 v Lescah izročil svoje načelniško mesto apotekarju Hugonu Robleku, velikemu planinskemu zanesenjaku, ki je bil ves čas tudi desna roka načelniku Vilfanu. Kot podnačelnik je bil tedaj v podružnici že **Jakob Aljaž**, triglavski župnik, slede pa kot odborniki **Janez Novak**, **J. Stijasny**, **Franč Kobler**, **Ivan Čop**, **Ivan Mencinger ml.**, **Josip Jalen**, **Jakob Žumer** in **Rihard Schrey**.

V tem obdobju se je tudi povečalo število članstva. Ker nas zanimajo predvsem novi člani z Bleda in okolice, omenimo le teh nekaj: **Ivan Bulovec**, trgovec, **Miha Černe**, hotelir, **Anton Hudovernik**, posestnik, **Marija Jug**, gostilničarka, **Dragotin Rep**, trgovec, **Ferdo Sekovanič**, gostilničar in trgovec, **Viktor in Andrej Tolazzi**, gradbenika, **Anton Benedik**, krojač, **Josip Plemelj**, profesor.

Številne Blejce zasledimo med prvimi tudi v knjigi obiskov v Triglavski koči na Kredarici. Tu so sprejeli prve goste 10. avgusta 1896. Obisk Blejcev se je večal iz leta v leto, pa tudi tujci — blejski letoviščarji niso izostali. Med prvimi zasledimo Huga Robleka, pa **dr. Andreja Ferjanciča**, ki je bil pomemben tudi za blejski turizem, zasledimo tudi Josipa Plemlja, tedaj še študenta. Njegovo ime zasledimo skorajda vsako leto, poleg njega pa še **Ferda Sekovaniča**, **Antona Vovka ml.**, njegovo sestro **Julko Vovkovo**, **Alojzija Sokliča**, **Antona Kozelja**, **Joža Rusa**, večkrat tudi **Blaža Jana**, ki je bil tudi gorski vodnik, pa blejskega župana **Jakoba Pernela**, njegovega brata **Franca Pernela**, **Metko Stare**, **Franca Dolarja**, bogoslovca **Valentina Jeršeta**.

Naš matematik in prepričan »Blejc« **Josip Plemelj** je popeljal na Kredarico tudi svoje sokrajane, lahko bi rekli kar vse sosede po vrsti: **Petra Dolarja**, **Antona Piبرا**, **Urbana Plemlja**, **Antona Ropreta**, **Ivana Majerja**, vse iz Grada. Pešačili so povečini iz Vrat, vračali pa so se preko Velega polja in Pokljuke na Bled, pa tudi skozi dolino Krme.

Med tujimi obiskovalci Julijcev zasledimo že leta 1904 **Arnolda in Oscarja Riklaja**, zdravnika **dr. Edra**, Riklijevo ženo **Marijo**, **Gustava in Gulda Pongratza**, mornariškega oficirja **Karla Mysza** iz Pulja, pa študenta **Jan-ka Goliasa** in druge.

VODNIK ZA TRIGLAVSKO IN KARAVANŠKO POGORJE

Iz knjige na Kredarici izvemo, da so imeli na Bledu že leta 1911 »Društvo blejskih plezavcev«. Malo je verjetno, da bi v tem primeru šlo za pravo društvo, podobno planinskim. Tu so bili zbrani prijatelji naših planin, naših

gora. Med njimi zaznamo poleg že imenovanih še **Cilko Prešeren**, **Mira Vovka** in člane Kesslerjeve družine, ki je letovala na Bledu.

Iz bližnjih Gorij pa omenimo še **Josipino Šmajdek**, gostilničarko, **Ivana Pibra**, kaplana v Boh. Bistrici, **Janeza Kačarja**, pa **Karla Simona**, učitelja, ki se je pozneje preselil na Bled.

Omenimo še prvi žrtvi naših gora **Fany Stein** z Dunaja, ki so jo pokopali na rateškem pokopališču, in **Franca Goričnika**. Prav ob teh nesrečah pa je nastal večji spor med našimi, slovenskimi, in nemškimi planinci oziroma reševalci.

O vodnikih omenimo, da so na Cesarsko kraljevem okrajnem glavarstvu v Radovljici izdali na podlagi reda za gorske vodnike dne 17. julija 1904 seznam gorskih vodnikov. Med njimi je bil z Bleda zabeležen **Blaž Jan**, Turčič (vulgo Turšč) iz Mlina št. 2. Ta naj bi imel za Triglavsko in Karavanško pogorje potrebno znanje. Določena je bila tarifa za te storitve s stroški za prenočevanje in hrano, ki naj bi jih sicer vodnik plačal sam.

Radovljiška podružnica je bila v začetku resda povsem usmerjena proti Triglavu in Julijskim Alpam. V letu 1899 pa je župniku **Josipu Lavtižarju** uspelo postaviti kočjo v dolini Planice. Nekateri planinski delavci so nasploh omenjali Lavtižarja kot skritega tekmeča Aljažu, saj je bil Lavtižar obrnjen bolj proti rateško-planiskemu svetu. Delo te planinske podružnice je bilo tudi sicer izredno obsežno tako pri gradnji postojank in koč kot tudi poti in gorskih stez.

V blejski okolici se moramo spomniti koče nad Babjim zobom, ki so jo postavili leta 1906. Dr. Joža Vilfan je leta 1907 rekel: »Zgrajena je bila tudi kočja na Babjem zobu, ki so jo vrli člani tudi plačali že ob dokončanju.« Vendar je kočja na Rjavem vrhu nad Babjim zobom že med prvo vojno tako propadla, da so jo prenehali vzdrževati, saj je bil obisk prav majhen. V njem so jo oddali zasebniku, več inventarja pa odpeljali v Vilfano vo kočjo.

PREMIŠLJEVANJA O PLANINSKI KOČI

Pred prvo svetovno vojno leta 1912 so imeli svoj občni zbor na Bledu v Hotelu Triglav. Za načelnika je bil izvoljen **Ivan Šega** — Hugo Roblek je bil tedaj v tujini, od Blejcev pa je sodeloval v odboru trgovcev Ivan Rus. Za njim so kot načelniki delovali **dr. Mirko Triller**, **Jakob Špicar** in **Alojzij Langus**, vsi iz Radovljice.

V medvojnem času so se zbudili tudi v Gorjah. Imeli so kar številno članstvo, zato so se čutili malo zapostavljene. Imeli so svoje želje in predloge, predvsem obnovljeno pot skozi Poključko luknjo, ki jo je pred leti že popravila še radovljiška podružnica, pa različne napise in markacije v dolini. Toda v Radovljici so menili, da je to le bolj delo olupševalnih društev — danes bi rekli turističnih društev. Zato so se ločili in ustanovili svojo podružnico, v letu 1930 odprli Poključko luknjo in jo poimenovali Galerija kraljeviča Andreja. Najbrž pa je to vplivalo tako, da so na Bledu ustanovili svoje poverjenišvo, ki ga je vodil **Slavko Repe**, trgovec

iz Mlina, sodeloval pa je tudi **Franc Šolar**. Bila pa sta toliko uvidelna, da sta dajala prednost Begunjščici pred vlaganji na Bledu ali okolici. Le da ne bi smeli pozabiti Poključke, sta menila. Zato so na Bledu sklenili pridobiti zemljišče na Poključki, kjer bi pozneje postavili svojo postojanko. Vendar Blejci — kot še tolikokrat pozneje — niso bili soglasni, kje naj bi postojansko postavili; mnenja so bila kaj različna: Gače, Ogrinec, Grajska planina, Lipanca. Blejske planince je poleg tega zanimala jama pod Babjim zobom. Prvotno so z njo upravljali Nemci (njihov Alpenverein), po vojni pa Radovljiška podružnica. Zanj se je še najbolj trudil Slavko Repe, res pa ga je radovljiška podružnica vedno podpirala. Popravili so pot do jame, napravili korito za vodo, uredili vhod v jamo in tudi samo luknjo. Lotili so se tudi svečane otvoritve. Vendar je bil obisk skromen — le okoli 200 oseb na leto, zato je zanimanje zanj začelo upadati.

V tem obdobju je začelo upadati število članstva, ker se je krepila podružnica v Gorjah. Zanimivo pa je, da ni bilo niti v Bohinju kaj večjega članstva in zato tudi ne volje do podružnice.

Pred drugo svetovno vojno je blejsko poverjenišvo zahtevalo v posebni spomenici z dne 5. 10. 1939 gradnjo postojanke na Poključki. Imeli so že načrte, ki so predvidevali kar 150.000 dinarjev gradbenih stroškov. To naj bi izplačali v desetih letih, so zatrjevali. Vendar že zopet niso bili soglasni glede lokacije, potem ko so si ogledali več primernih prostorov. Končno so od **Simona Stareta** s Koprivnika odkupili zemljišče na Goreljku za ceno 59.000 dinarjev. Dodatno so odkupili še nekaj zemljišča, skupščina podružnice pa je to odobrila 15. 1. 1941.

DOTA PO 2. SVETOVNI VOJNI

Podružnica radovljiških planincev je že nekajkrat razmišljala, da bi si postavili svoj dom na Poključki, saj je imela svoj dom le na Begunjščici. Kot so menili, na Jelovici ni veliko turistično zanimivega, v Julijskih Alpah pa je »vladala« osrednja planinska zveza. Pri tem je prišlo do spora s podružnico v Gorjah, češ da je Poključka njeno območje. Prišlo je do kar ostrega pisarjenja sem in tja, do soglasja pa ni prišlo. Vojna je zatem končala ta spor. Vendar so menili, da na srečo ni prišlo do gradnje, saj je na Goreljku že stal Šport hotel.

Pred 2. svetovno vojno sta v zadnjem podružničnem odboru, ki ga je vodil **Slavko Šušteršič**, sodelovala še **Franc Šolar** in **Bogdan Vovk** z Bleda.

Druga svetovna vojna je bila pri kraju in slovensko planinstvo je moralo napraviti svojo kaj žalostno bilanco. Tako tudi v radovljiškem okolišu. Toda že prvo leto po vojni so v Lescah ustanovili svoj iniciativni odbor, Bled pa je spet šel svojo pot. S 50.000 dinarji za slovo so ustanovili svoje društvo, svoj pogled pa uprli na Poključko, na Lipanco.

Vir: Dr. J. Prešeren: Kronika PD Radovljica 1895—1970.
Planinski vestniki, leta 1895, 1896, 1897, 1898.
Dr. A. Brilej: Priročnik za planince, Ljubljana 1939.